

دوشنبه 11 آذر 1392 - 07:46

پاسخ به 24 پرسش درباره توافق ژنو

با گذشت بیش از یک هفته از امضای توافق‌نامه ژنو، واکنش‌ها به آن همچنان ادامه دارد. عده‌ای این توافق را پیروزی بزرگ تیم مذاکره‌کننده می‌دانند ...

مهم‌ترین سوالات و ابهامات موجود در توافق‌نامه ژنو و پاسخ آنها در جام جم امروز
پاسخ به 24 پرسش درباره توافق ژنو

با گذشت بیش از یک هفته از امضای توافق‌نامه ژنو، واکنش‌ها به آن همچنان ادامه دارد. عده‌ای این توافق را پیروزی بزرگ تیم مذاکره‌کننده می‌دانند و عده‌ای هم در مقام منتقد بر این باورند که در این توافق توازن میان امتیازهایی که دو طرف به یکدیگر داده‌اند، برقرار نشده است. با این حال در میانه این دو نگاه، بسیاری دیگر بر این عقیده‌اند که این توافق ضمن جلوگیری از افزایش فشارها بر کشورمان و نیز شدت بخشیدن به تنش در روابط ایران با دیگر کشورها، آزمونی است برای سنجش میزان صداقت طرف مقابل تا به این ترتیب روزه‌ای برای حل و فصل نهایی پرونده هسته‌ای کشورمان ایجاد شود و در پرتو آن ایران بتواند به عنوان یک عضو ان. پی. تی به فعالیت صلح‌آمیز هسته‌ای ادامه دهد.

در کنار این نگاه‌های متفاوت به ماهیت مذاکرات و توافقی که پس از سه دور گفت‌وگوی دیپلماتیک در ژنو به امضا رسید، حتی درباره متن نوشتاری مفاد توافق نیز ابهاماتی وجود دارد و کاخ سفید ساعتی پس از امضای توافق‌نامه، جزئیاتی را منتشر ساخت که دستگاه دیپلماسی کشورمان آن را یکطرفه و غیرواقعی ارزیابی کرد.

همین اختلاف‌نظرها وقتی در کنار اما و اگرهای فنی در حوزه تولید انرژی هسته‌ای قرار می‌گیرد، ابهاماتی را می‌آفریند که پاسخ به آن نیازمند بررسی دوباره موضوعی است که دست‌کم ده سال است به یکی از چالش‌های اصلی حوزه سیاست خارجی کشورمان تبدیل شده است؛ ابهاماتی که هر چند به دلیل تکرار مداوم برخی واژه‌ها، معنای آن بدیهی به نظر می‌رسد، اما درون خود مباحثی فناورانه، حقوقی و سیاسی نهفته دارد که برای فهم آن باید دقت بیشتری کرد.

با در نظر گرفتن پیچیدگی‌های فنی این پرونده و نیز ملاحظات سیاسی ناظر بر آن، روزنامه جام‌جم با جمع‌آوری مهم‌ترین پرسش‌های مطرح درباره برنامه‌های هسته‌ای کشور و نیز توافق‌نامه ژنو، تلاش کرد تا به 24 پرسش یا ابهام رایج در این باره پاسخ دهد.

یک دیپلمات حاضر در مذاکرات نیز برای آماده‌سازی پاسخ به پرسش‌های گردآوری شده که مجموعه‌ای از مباحث مطرح در رسانه‌ها، افکار عمومی و دیدگاه‌های مخاطبان روزنامه را شامل می‌شود، به گروه سیاسی جام‌جم یاری رساند تا شاید پرسش و پاسخ پیش‌رو بتواند برخی ابهاماتی را که درباره برنامه‌های هسته‌ای، مذاکرات ایران و 1+5 و نهایتاً توافق ژنو وجود دارد از بین ببرد و با افزایش آگاهی عمومی درباره موضوعاتی که در اتاق مذاکره بر سر آن چانه‌زنی صورت می‌گیرد، به مسیر پیش‌روی گفت‌وگوها و نیز تیم مذاکره‌کننده کمک کند.

1- برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای چیست؟

برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای که ایران بر برخورداری از آن تاکید دارد، به منظور استفاده از انرژی پاک هسته‌ای در برخی صنایع از جمله کشاورزی و صنایع دارویی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این برنامه در هیچ شرایطی دستیابی به سلاح هسته‌ای، مدنظر نیست.

2- تفاوت توافق و تعهد براساس حقوق بین‌المللی چیست؟

توافق، برگشت‌پذیر است و ضمانت اجرایی آن برآمده از حسن نیت طرفین است. درحالی‌که معاهدات الزام‌آور بوده و نمی‌تواند ماهیتی داوطلبانه داشته باشد. از آنجا که ایران به طرف مقابل خوشبین نیست، دستیابی به توافق یک دستاورد به‌شمار می‌رود.

3- غنی‌سازی اورانیوم که تا این حد مورد تاکید جمهوری اسلامی ایران است، با چه هدفی صورت می‌گیرد؟

اورانیوم 235 و 238 (U235 و U238) دو گونه موجود در طبیعت هستند. اورانیوم 235 در تاسیسات هسته‌ای قابل استفاده است و اورانیوم برای مصارف غیرنظامی و استفاده در سوخت هسته‌ای باید تا 5 درصد غنی شود و برای مصرف غیرنظامی در رآکتورهای تحقیقاتی مانند رآکتوری که در تهران است (TRR) هم باید تا 20 درصد غنی شود.

بر همین اساس جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از مراحل چرخه سوخت، غنی‌سازی اورانیوم را در دستورکار خود دارد.

4- ان.پی.تی چه می‌گوید؟ آیا حق غنی‌سازی در آن به رسمیت شناخته شده است؟

در بند اول ماده چهارم ان.پی.تی آمده است که «هیچ چیز در این معاهده نباید به معنی تاثیرگذاری بر حق مسلم تمامی اعضای این پیمان برای تولید، تحقیق و استفاده از انرژی هسته‌ای برای اهداف صلح‌آمیز، بدون تبعیض و مطابق با بندهای یک و 2 این پیمان باشد». در اسناد کنفرانس‌های بازنگری صراحتاً خواسته شده است که حق کشورها در انتخاب فرآیند چرخه سوخت باید محترم شمرده شود.

5 - توافق‌نامه ژنو درباره حق غنی‌سازی ایران چه می‌گوید؟

در متن توافق‌نامه ژنو نه تنها به رعایت کامل حقوق ایران در چارچوب ان.پی.تی اذعان شده، بلکه تاکید شده است که این راه حل جامع، متضمن یک برنامه غنی‌سازی با تعریف مشترک است که همین، تاکید می‌کند بر پذیرش حق غنی‌سازی ایران. همچنین در بخشی از گام اول آمده است: ایران اعلام می‌کند که برای این دوره شش ماهه، اورانیوم را در سطحی بالاتر از 5 درصد غنی نکند که همین مساله به منزله این است که کشورهای عضو 5+1 پذیرفته‌اند غنی‌سازی تا سطح 5 درصد ادامه داشته باشد.

در همین حال دیپلمات ایرانی حاضر در مذاکرات هم در پاسخ به این سوال تاکید کرد: «حق استفاده صلح‌آمیز به طور کامل به رسمیت شناخته شده است و انجام غنی‌سازی ایران نیز به طور کامل به رسمیت شناخته شده است.»

6 - چرا تاکنون ایران اورانیوم را تا حد 20 درصد غنی می‌کرد؟

رآکتور تهران که برای تولید رادیوداروها به کار می‌رود، به صفحات سوختی نیاز دارد که با استفاده از اورانیوم 20 درصد تولید می‌شود. ایران ابتدا قصد داشت صفحات سوخت رآکتور تهران را از خارج کشور تهیه کند، اما با امتناع کشورهای غربی از فروش این صفحات، ایران از سال 89 شروع به غنی‌سازی 20 درصد برای تولید صفحات سوخت کرد.

7- براساس توافق ژنو، غنی‌سازی 20 درصد به چه وضعی درمی‌آید؟

ایران پذیرفته که در شش ماه این توافق، تولید مواد غنی‌سازی 20 درصد را متوقف کند. همچنین نیمی از اورانیوم غنی شده 20 درصد که حدود 200 کیلوگرم است به اکسید اورانیوم تبدیل می‌شود که برای تولید رآکتور تهران به کار می‌رود. باقی UF6 غنی شده 20 درصدی نیز رقیق می‌شود که غلظت آن به کمتر از 5 درصد برسد.

8- UF6 یا هگزافلوراید اورانیوم چیست و چرا تولید می‌شود؟

اورانیوم که در مراحل اولیه پس از استخراج از معدن به صورت ماده جامد زردرنگی در می‌آید برای این‌که قابل غنی‌سازی باشد به هگزافلوراید اورانیوم تبدیل می‌شود. هگزافلوراید اورانیوم ماده‌ای جامد است که در دمای حدود 60 درجه به صورت گاز در می‌آید که این گاز برای غنی‌سازی و جدایی UF6 حاوی اورانیوم 235 به سانتریفیوژ، تزریق می‌شود.

در متن توافق‌نامه آمده است که ذخایر غنی‌سازی شده این گاز باید از سطح 20 درصد به 5 درصد برسد. دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو به جام‌جم گفت، این کار با هدف آماده‌سازی برای تولید سوخت رآکتور تحقیقاتی صورت می‌گیرد.

9- اکسید اورانیوم به چه منظور تولید می‌شود؟

هگزافلوراید اورانیوم که به میزان 20 درصد غنی شده برای این که قابل تبدیل به صفحات سوخت باشد، باید ابتدا به اکسید اورانیوم تبدیل شود. صفحات سوخت برای استفاده در راکتور تهران به کار می‌رود.

10- سانتریفیوژ چیست و براساس توافق‌نامه ژنو آیا محدودیتی در این زمینه اعمال خواهد شد؟

سانتریفیوژ دستگاهی است که با استفاده از نیروی گریزازمرکز، موادی را که وزن آنها متفاوت است از یکدیگر جدا می‌کند. در این دستگاه محفظه‌ای که مواد جداسازی در آن قرار دارد معمولاً به کمک یک موتور با سرعت حول یک محور می‌چرخد. سرعت گردش سانتریفیوژهایی که در غنی‌سازی اورانیوم به کار می‌روند بسیار بالاست. با توجه به اهمیت کارکرد سانتریفیوژها، در متن توافق‌نامه ژنو تعداد آنها هیچ تغییری نمی‌کند.

البته دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو به جام‌جم گفت: «در گام نهایی که تحریم‌ها به طور کامل رفع می‌شود، احتمال دارد در چارچوب یک طرح جامع، برخی محدودیت‌ها اعمال شود که البته باید مورد توافق دو طرف قرار گیرد.»

11- بر اساس توافق ژنو، فعالیت سایت فردو که در آن غنی‌سازی 20 درصدی انجام می‌شود، به چه شکل درمی‌آید؟

ایران اعلام کرده که فعالیت این سایت را بیش از این گسترش نمی‌دهد، اما دیپلمات حاضر در مذاکرات به جام‌جم گفت سایت فردو بر اساس توافق ژنو کماکان به کار خود ادامه خواهد داد و فقط با توجه به توقف غنی‌سازی 20 درصد، غنی‌سازی در این سایت همانند سایت نطنز در حد 5 درصد ادامه پیدا می‌کند.

آن‌طور که وزیر امور خارجه کشورمان گزارش داده، تغییرات در سایت فردو به گونه‌ای است که اگر غربی‌ها به تعهدات خود پایبند نباشند، جمهوری اسلامی ایران ظرف یک روز قادر است بار دیگر، غنی‌سازی 20 درصدی را در فردو از سر بگیرد.

12- ایران پذیرفته ذخایر سوخت 20 درصدی خود را تبدیل کند. آیا این موضوع قدرت چانه‌زنی ایران را برای ادامه مذاکرات کاهش نمی‌دهد؟

ایران از سوخت 20 درصدی به منظور استفاده در راکتور تهران بهره می‌گیرد. برای استفاده از سوخت 20 درصد در راکتور تهران همان‌طور که گفته شد باید ابتدا هگزافلوراید اورانیوم غنی‌شده به اکسید اورانیوم تبدیل شود که مطابق توافق ژنو، ایران نیمی از اورانیوم 20 درصدی را به اکسید اورانیوم تبدیل می‌کند که تا چند سال، سوخت مورد نیاز راکتور تهران را تامین می‌کند. همچنین همان‌طور که توضیح داده شد در صورت عدم پایبندی 1+5 به تعهداتشان، جمهوری اسلامی ایران ظرف یک روز می‌تواند غنی‌سازی 20 درصدی را دوباره شروع کند.

13- تاسیسات آب سنگین اراک چه فعالیتی انجام می‌دهد؟ براساس این توافق‌نامه این تاسیسات چه می‌شود؟

براساس توافق‌نامه جمهوری اسلامی ایران پذیرفته از توسعه فعالیت‌های راکتور آب سنگین اراک در شش ماه آینده خودداری کند.

در همین حال دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو به جام‌جم گفت: «راکتور آب سنگین اراک هنوز راه‌اندازی نشده و در حال ساخت است و بر اساس این توافق‌نامه کماکان احداث آن ادامه می‌یابد. تولیدات نیروگاه شامل آب سنگین و آب سبک است. آب سبک برای درمان و پیشگیری از سرطان کاربرد دارد و آب سنگین تولیدی این نیروگاه در حوزه‌های مختلف از جمله زیست‌شناسی، پزشکی و فیزیک به کار می‌رود و از آن به عنوان ماده خنک‌کننده برای نیروگاه‌های هسته‌ای و تولید رادیودارو نیز استفاده می‌شود.»

14- آیا با توجه به این که راکتور آب سنگین اراک هنوز راه‌نیافته، این توافق‌نامه به معنی توقف آن نیست؟

دیپلمات حاضر در مذاکرات: «خیر، در مرحله فعلی، کار احداث راکتور می‌تواند ادامه یابد.»

15- منظور از پرسشنامه‌های جدید فنی راکتور اراک که در توافق‌نامه به آن اشاره شده، چیست و اصولاً ارتباط فعالیت‌های این مرکز با تولید پلوتونیوم ادعایی چیست؟

ارائه این پرسشنامه‌ها، کار فنی است که لازمه نظارت آژانس بر راکتور می‌باشد. با توجه به عدم تکمیل راکتور هم‌اکنون تولید پلوتونیوم صورت نمی‌گیرد.

16- تحریم‌هایی که رفع آن مورد توجه این توافق‌نامه است، اشاره به چه محدودیت‌هایی دارد؟

در توافق ژنو، روند تشدید تمامی تحریم‌های شورای امنیت و تحریم‌های یکجانبه اروپا و آمریکا را متوقف و بخشی از تحریم‌های یکجانبه را نیز لغو خواهد کرد، اما همان‌طور که در توافق‌نامه آمده و دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو هم در گفت‌وگو با جام‌جم به آن اشاره کرده، برخی تحریم‌ها از جمله تحریم‌های شورای امنیت همچنان به قوت خود باقی است که براساس توافق‌نامه پس از مراحل پایانی، همه این تحریم‌ها باید لغو شوند.

براساس توافق ژنو، تحریم‌های اتحادیه اروپا و آمریکا بر بیمه و خدمات حمل و نقل مرتبط با معاملات نفتی تعلیق می‌شود. همچنین تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا در زمینه صادرات پتروشیمی ایران، طلا و فلزات گرانبها، صنعت خودروسازی و صدور گواهی عرضه و نصب قطعات یدکی برای ایمنی پرواز هواپیماهای غیرنظامی ایران لغو می‌شود.

17- در یکی دو بند از توافق‌نامه از «مبلغ توافق شده» صحبت به میان آمده که هرچند در بیانیه کاخ سفید به این اعداد اشاره شده، اما مبالغ یادشده در متن ترجمه شده از سوی وزارت امور خارجه موجود نیست. چرا؟

دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو با بیان این‌که بند مربوط به اصل آزاد سازی مبلغ توافق شده، در سند ژنو آمده است، گفت: باتوجه به بحث‌های صورت گرفته اصل مبلغ توافق شده از طریق نامه رسمی آمریکایی‌ها به خانم اشتون داده شده است.

عباس عراقچی، عضو تیم مذاکره‌کننده کشورمان هم اخیراً در گفت‌وگوی تلویزیونی خود با بی‌ارزش خواندن بیانیه کاخ سفید گفته این بیانیه فقط در چند جایی که ارقام را مشخص می‌کند، قابل اعتناست، مثلاً میزان برگشت 4.2 میلیارد دلاری درآمدهای نفتی یا مبلغ 400 میلیون دلاری مربوط به دانشجویان.

18- عددها و مبالغی که در بیانیه کاخ سفید آمده، اگر درست است، بر چه مبنایی به دست آمده و اگر حاصل فرمول خاصی است، چانه‌زنی بر سر آن چگونه صورت گرفته است؟

دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو در پاسخ به این پرسش به این موضوع بسنده کرده که: «براساس فرمولی است که با توجه به برداشتن فشارهای جاری بر صادرات جاری نفت ایران صورت می‌گیرد و طبیعتاً چانه‌زنی‌های لازم درخصوص آن صورت گرفته است.»

19- در متن توافق‌نامه، دوره‌ای که ایران محدودیت‌هایی داوطلبانه را بر برنامه‌های هسته‌ای خود اعمال خواهد کرد، چقدر است؟ اگر طرف مقابل خواهان تمدید مدت این محدودیت‌ها شود، چه باید کرد؟

دیپلمات حاضر در مذاکرات در این باره گفت: این زمان در چارچوب مذاکرات درخصوص تفاهم جامع و درازمدت تعیین خواهد شد. هرگونه تمدید محدودیت‌ها باید با توافق دو طرف انجام گیرد.

20- در ابتدای این متن آمده است که در فاصله میان گام‌های اول و آخر مذاکرات، گام‌های دیگری چون پرداختن به قطعنامه‌های شورای امنیت با هدف پایان رضایت‌بخش این موضوع از سوی شورای امنیت سازمان ملل وجود خواهد داشت. آیا این به معنی پذیرش قطعنامه‌های شورای امنیت از سوی ایران است؟

دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو: «پیشنهاد اول کشورهای 5+1 اجرای قطعنامه‌ها بود که بعداً به عبارت «پرداختن» به قطعنامه‌های شورای امنیت تغییر یافت که حتی می‌تواند به لغو قطعنامه‌های شورای امنیت تفسیر شود.»

21- در بخشی از این توافق‌نامه، ابعاد غنی‌سازی به شناسایی از سوی 5+1 منوط شده است. آیا با توجه به این‌که همواره تأکید داشته‌ایم در چارچوب ان.پی.تی حق غنی‌سازی با هر درصد مورد نیاز را داریم، این بخش از توافق‌نامه در آینده برای کشورمان مشکل‌ساز نمی‌شود؟

دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو در پاسخ به این ابهام گفت: «حق مسلم کشورها برای دسترسی به مصارف صلح‌آمیز از انرژی

هسته‌ای صریحا در معاهده ان.پی.تی آمده است، اما با توجه به تفسیر کشورهای غربی، آنها همچنان این حق را به غنی‌سازی تفسیر نمی‌کنند، لذا به رسمیت شناختن برنامه غنی‌سازی در تفاهم صورت گرفته بسیار بااهمیت تلقی می‌شود.»

22- وجود متن‌ها و تفسیرهای گوناگون از توافق‌نامه به چه دلیلی است و چه معنایی دارد؟

چنانچه سخنگوی وزارت امور خارجه کشورمان اشاره کرد، متنی که کاخ سفید مدعی شده مربوط به توافق صورت گرفته در ژنو است، نسبتی با واقعیت نداشته و به نظر می‌رسد به منظور کاربرد داخلی و مقابله با برخی فشارهای لابی جنگ طلب منتشر شده است. بنابراین توافق ژنو فقط یک متن نهایی مشخص است که در ترجمه رسمی از سوی وزارت امور خارجه می‌توان جزئیات توافق صورت گرفته را مشاهده کرد.

23- عدم بازفرآوری که یکی دیگر از گام‌های اعتمادساز ایران در توافق ژنو است، دقیقا چه معنایی دارد؟

برای بازیافت اورانیوم از سوخت هسته‌ای مصرف شده در رآکتور از عملیات شیمیایی موسوم به بازفرآوری استفاده می‌شود. در این عملیات، ابتدا پوسته فلزی میله‌های سوخت مصرف شده را جدا می‌سازند و سپس آنها را در داخل اسید نیتریک داغ حل می‌کنند. در نتیجه این عملیات، یک درصد پلوتونیوم، 3 درصد مواد زائد بشدت رادیو اکتیو و 96 درصد اورانیوم به دست می‌آید که دوباره می‌توان آن را در رآکتور به مصرف رساند. با توجه به امکان جداسازی پلوتونیوم در این فرآیند که می‌تواند استفاده نظامی داشته باشد، این فرآیند از حساسیت زیادی برخوردار است.

دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو هم در این زمینه تاکید کرد: «هم‌اکنون ایران تاسیسات بازفرآوری سوخت هسته‌ای ندارد و هیچ‌گونه قصدی هم برای ساخت این تاسیسات ندارد. همان طور که اشاره شد، در متن توافق آمده است که ایران «عدم بازفرآوری یا عدم ساخت تاسیساتی را که توانایی بازفرآوری داشته باشد» به طور داوطلبانه عملیاتی خواهد کرد.»

24- از ژنو2 تا ژنو3 چه تغییراتی در توافق‌نامه پدید آمد که اولی به امضای توافق منجر نشد، اما مذاکرات دور بعد به نتیجه رسید؟ آیا در دور بعد مذاکرات ایران کوتاه آمد یا طرف غربی به خواست ایران تمکین کرد؟

دیپلمات حاضر در مذاکرات ژنو در پاسخ به این پرسش گفت: هماهنگ نبودن اعضای گروه 5+1 که به دلیل دخالت و زیاده‌خواهی‌های برخی اعضای گروه صورت گرفت، امکان تفاهم در ژنو2 را از میان برد، ولی با هماهنگی‌های بیشتر انجام شده میان اعضای 5+1 و ادامه مذاکرات در ژنو3 که به پذیرش خواسته‌های اصولی جمهوری اسلامی ایران منجر شد، مذاکرات به نتیجه رسید.